

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi yleistukilain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/7747/2024

YLEISTUKILAKI

Yleinen näkemyksenne työskentely- ja asumisaikavaatimuksen asettamisesta tavanomaisen yleistuen saamisen edellytykseksi

Tavanomaisen yleistuen saamisen edellytykseksi asetettaisiin vaatimus työttömyysturvalain mukaisen työssäoloehdon täyttämisestä. Työssäoloehtoon voidaan laskea Suomessa työskentelyn lisäksi mukaan vain työskentely jossakin toisessa EU- tai Eta-maassa, Sveitsissä, Isossa-Britanniassa tai Pohjois-Irlannissa. Näkemyksenne työskentelyvaatimuksesta:

Vaihtoehtoisesti tavanomaisen yleistuen edellytykset voisi täyttää kolmen vuoden asumisella Suomessa. Näkemyksenne asumisaikavaatimuksesta:

- Tämä saattaa johtaa tilanteisiin, joissa samassa elämäntilanteessa olevat henkilöt saavat eri suuruisen perusturvan työttömyyden ajalta ilman, että ero liittyy itse työttömyyteen tai yksilön toimintaan työhaussa. Perusturvan tulisi turvata vähimmäistoimeentulo yhdenvertaisesti samasta sosiaalisesta riskistä kärsiville.

Yleinen näkemyksenne kielitaitoa koskevista poikkeuksista työskentely- ja asumisaikavaatimuksen soveltamiseen

Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, jonka äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta:

- Esitys katsotaan tarkoituksen mukaiseksi.

Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, joka on osoittanut riittävän suomen tai ruotsin taidon (Eurooppalaisen viitekehyksen mukainen B1.1 taso) kielen kahdella osa-alueella. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta:

- Hallituksen esityksen mukaan B-tason saavuttaminen vaatii usein neljän vuoden suomen kielen opinnot. Vain 42 % osoittaa kyseisen kielitaidon kahdella osa-alueella kotoutumiskoulutuksen päättyessä. Kotoutumiskoulutusten loppuun suorittaneista henkilöistä vain 32 % saavutti kyseisen tason. Kyseinen kannuste ei siis yksin ratkaise sitä, että ihmiset oppisivat suomen kielen nopeammin. Realistisempi tavoitetaso kolmen vuoden aikana yleistuella siirtymiseksi voisi olla A2.2. jonka saavuttaa tällä hetkellä noin 60 % kotoutumiskoulutuksen loppuun saattaneista henkilöistä.
-
- Esityksessä kielitaidosta muodostuu keskeinen peruste työttömyyden aikaisen perusturvan tasolle. Tämä muuttaa kielitaidon asemaa kotoutumisen tavoitteesta sosiaaliturvan ehtoa määrittäväksi tekijäksi. Kielitaidon saavuttaminen riippuu merkittävästi kielikoulutuksen ja palveluiden saatavuudesta, johon yksilöllä on saatava olla vähän vaikutusmahdollisuuksia. Järjestelmän mahdolliset puutteet palvelujen saatavuudessa voivat johtaa yksilön perusturvan heikentymiseen.
-

Esityksessä on arvioitu, että suurin osa osoittaisi kielitaitonsa kotoutumiskoulutuksesta saatavalla todistuksella. Lisäksi mahdollistettaisiin maksuton keskitason YKI-tutkinnon suorittaminen. Näkemyksenne kielitaidon osoittamisen tavoista:

- Kielitaidon osoittamisen tulee perustua luotettaviin ja yhdenmukaisiin arviointimenetelmiin. Mikäli arviointi tapahtuu yleisten kielitutkintojen avulla, tulee tutkintojen suorittamiseen olla riittävät mahdollisuudet, jotta esimerkiksi tutkinnon käytännön suorittamisen viivästyminen ei johtaisi perusturvan heikentymiseen.

Kielitaidon osoittamisen tavat määritettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa. Näkemyksenne tätä koskevan asetuksen anto- ja muutostoimivaltuuden antamisesta:

- Ei kommentoitavaa

Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, joka vamman tai muun vastaavan syyn takia voi osoittaa kielitaitoaan. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta:

- Esitys nähdään tarkoituksen mukaisena, mikäli soveltamatta jättämisen perusteet on määritelty riittävän selkeästi ja soveltaminen on yhdenmukaista.

Esityksen toimeenpanoon liittyy sekä Kelan että työvoimaviranomaisen toimivaltaan kuuluvia asioita. Näkemyksenne toimeenpanoprosessin toimivuudesta:

- Toimeenpanon onnistuminen edellyttää selkeää vastuunjakoja Kelan ja työvoimaviranomaisten välillä. On tärkeää, että työnjako ja koordinaatio on tarkasti määritelty, jotta etuuksien maksaminen, kotoutumisen seuranta ja palveluihin ohjaaminen toteutuvat oikea-aikaisesti.
-

Näkemyksenne yleistukilain 8 §:n mukaisen ulkomaalaista koskevan rajoituksen muuttamisesta tilapäisen suojelun oleskeluluvalla maassa olevien osalta

Lisäksi yleistukilakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tilapäisen suojelun perusteella oleskeluluvan saanut maassa oleva työtön työnhakija voisi jatkossa olla oikeutettu yleistukeen, vaikka hän ei olisi täyttänyt työttömyysturvalaissa tarkoitettua työssäoloehto. Lain voimaantulon jälkeen maahan tullut tilapäisen suojelun perusteella oleskeluluvan saanut työtön työnhakija voisi olla oikeutettu kotoutumistukena maksettavaan yleistukeen.

- Kannatettava esitys hyvinvointialueen näkökulmasta, koska uudistus nostaa ihmisiä ensisijaisten etuuksien piiriin pois viimesijaisen perusturvan (perustoimeentulotuki) piiristä.

KOTOUTUMISEN EDISTÄMISESTÄ ANNETTU LAKI

Näkemyksenne palveluun pääsemisen takuujasta

Vuonna 2024 kotoutumissuunnitelman saavien asiakkaiden keskimääräinen odotusaika (mediानी) työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautumisesta ensimmäiseen palveluun oli 4,7 kuukautta. Odotusaikojen tarkasteluun sisältyvät ensimmäiset palvelut ovat työvoimakoulutuksena toteutettu kotoutumiskoulutus, muut työvoimakoulutukset, omaehtoinen opiskelu (mukaan lukien aikuisten perusopetus ja lukutaitokoulutus), työnhaku- ja muu valmennus, yrittäjäkoulutukset sekä muut koulutukset. Odotusajoissa ensimmäiseen palveluun on alueellisia eroja. Pisin kotoutuja-asiakkaan keskimääräinen odotusaika työttömäksi ilmoittautumisesta ensimmäisen palvelun aloittamiseen oli vuonna 2024 Pirkanmaalla (6,7 kuukautta) ja lyhyin Kainuussa (2,6 kuukautta). Yli kuuden kuukauden odotusajan mediaani löytyi vain Pirkanmaan ELY-alueelta. Yksilökohtaiset ja kuntakohtaiset erot odotusajoissa ovat suurempia, ja niihin vaikuttavat esimerkiksi asiakkaalle soveltuvaksi katsotun ensimmäisen palvelun saatavuus ja aloitusaikataulut alueella.

- Kannatettava muutos hyvinvointialueen näkökulmasta. Koulutuksiin tulisi päästä ilman aiheutonta viivästystä, eikä kuudesta kuukaudesta saa muodostua uutta pääasiallista jonotusaikaa.

Näkemyksenne takuujan kuluessa tarjottavista palveluista

Palvelu voisi olla työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa tarkoitettu työnhakuvallmennus, uravallmennus, työvoimakoulutus, koulutuskokeilu, työkokeilu, työttömyysetuudella tuettu työnhakijan omaehtoinen opiskelu tai työllistyminen palkkatuetuun työhön. Palvelu voisi myös olla muu työllistymistä tukeva palvelu, johon osallistumalla henkilöllä on tosiasiallinen mahdollisuus edistää työllistymistään. Palvelu voisi lisäksi olla suomen tai ruotsin kielitaitoa edistävä palvelu, johon osallistumalla henkilöllä on tosiasiallinen mahdollisuus kehittää suomen tai ruotsin kielitaitoaan. Kielitaitoa edistävänä palveluna voidaan pitää esimerkiksi kotoutumislain 26 §:ssä tarkoitettua kotoutumiskoulutusta.

- Palveluvalikon on syytä olla laaja, jotta se ottaa huomioon henkilöiden erilaiset tilanteet. Palkkatuen käytön tulisi lisääntyä, koska sen on nähty tutkitusti lisäävän maahan muuttaneiden työllistymistä. Lisäksi opinnollistamiseen ja osa-opintojen suorittamiseen tulisi saada enemmän tukea. Palveluissa tulisi panostaa enemmän myös jatko-

opintopolkujen suunnitteluun kotoutumisajan päättyessä, jos kielitaito ei kotoutumisajan puitteissa ole edennyt siten, että henkilöllä olisi edellytykset työllistyä.

Näkemyksenne takuuajan toteutumisen valvonnasta

- Lupa- ja valvontavirasto valvonta on kannatettavaa.

LAKI YLEISISTÄ KIELITUTKINNOISTA

Näkemyksenne maksuttoman keskitason YKI-tutkinnon suorittamisen mahdollistamisesta

ESITYKSEN VAIKUTUKSET JA PERUSTELUT

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista kotoutumisen kannusteisiin

- Kotoutumistuen yleistukea alempi taso voi lisätä tarvetta perustoimeentulotuen hakemiseen, mikä ei ole tarkoituksenmukaista.

Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista

Näkemyksenne esityksen muista vaikutuksista

Käsillä oleva esitys asettaisi hiljattain maahan muuttaneet, työmarkkinoille kiinnittymättömät kotimaista kieltä riittämättömästi osaavat henkilöt eri asemaan muiden työttömien työnhakijoiden kanssa. Esitys lähtökohtaisesti heikentäisi kohdejoukossa olevien henkilöiden ja kotitalouksien taloudellista asemaa. Jos kotoutumistuen saaja saa rinnalla myös perustoimeentulotukea, tosiasiassa käytössä olevat tulot eivät kuitenkaan pieneneisi verrattuna henkilöön, joka saisi tavanomaisen yleistuen rinnalla perustoimeentulotukea.

- Mikäli kotoutumistuen lisäksi on haettava toimeentulotukea, ei yleistuen tarkoitus tulojen ja etuuksien yhteensovittamisesta ja selkiyttämisestä toteutuisi tämän kohderyhmän osalta.

Näkemyksenne esityksen suhteesta perustuslakiin sekä EU-lainsäädännön ja muiden kansainvälisten velvoitteiden vaatimuksiin

VOIMAANTULO

Näkemyksenne esityksen voimaantulosta

Kotoutumistuki ja palveluun pääsemisen takuu aika koskisivat tilanteita, joissa henkilö muuttaa Suomeen ehdotetun lain tultua voimaan. Näkemyksenne tästä siirtymäsäännöksestä

- Siirtymäsäädös asettaisi aiemmin maahan tulleet henkilöt eri arvoiseen asemaan palveluihin pääsemisen suhteen.

-

MUUTA LAUSUTTAVAA ESITYKSESTÄ